

KAREL VETTERL

## Z KORESPONDENCE UČITELE SVĚMU ŽÁKOVI

Když jsem 1921 začal navštěvovat přednášky VI. Helferta, netušil jsem, že to bude mít rozhodující vliv na můj další život. Znal jsem tehdy již některé spisy a hudebně kritické stati Helfertovy, lákalo mne poznat blíže ještě jejich autora. Na víc jsem nepomýšlel. Sloužil jsem na vojně jako aktivní důstojník a studiu jsem mohl věnovat jen volné chvíle. O mé budoucnosti však rozhodla nejspíše Helfertova výzva k spolupráci na budování Hudebního archívu při Zemském muzeu moravském, se kterou mne překvapil již na konci prvního semestru. Práce v Hudebním archívu mne brzy zaujaly; poznal jsem, jak mi pomáhají k rozšiřování poznatků o hudbě na Moravě v 18. a 19. století, nehledě k častějšímu osobnímu styku s mým učitelem, který přispíval k dalšímu obohacení mých vědomostí i k hlubšímu porozumění jeho jedinečné osobnosti.

Založení spolehlivé evidence hudebních pramenů, jako nezbytné základny k zpracování domácích dějin hudby, leželo tehdy Helfertovi zřejmě nejvíce na srdci. Dokládá to mimo jiné jeho korespondence se mnou, z níž cituji aspoň některé ukázky.

Již 25. 7. 1922, když H. trávil své první universitní prázdniny nad hudebními archivaliemi v Čes. Krumlově, žádal mne o sdělení, které sinfonie Dittersovy máme v Hudebním archívu a jaké instrumentální věci uvádí Eitner (Quellenlexikon) u Václava Pichla. 6. 8. 1922 připomíná ještě z Krumlova:

„Těším se už, až v Brně uvidím Vaši práci. Zdejší hudební sbírka je velmi zajímavá a skýtá lecos i pro nás.“

O rok později, též o prázdninách, chystal jsem se zkatologizovat hudební sbírku na zámku v Kroměříži. Práce se však protáhla až do roku 1925. Vztahují se k tomu dva dopisy Helfertovy.

Třeboň, 16. 7. 1924. Velectěný pane Vetterle, děkuji Vám za Váš lístek a za radostnou zprávu [o soupisu kroměřížském]. Srdečně Vám gratuluji k výsledku. Tím zase náš plán centrální evidence památek znamenitě postoupil. Už se těším, až to vše uvidím... Hned po prázdninách se smluvíme na tematů [na disert. práci], abyste pomalu se mohl dát do práce...

Potštýn, 19. 7. 1925. Milý pane Vetterle, gratuluju Vám k výsledku Vašeho pobytu v Kroměříži. Už se těším, až mi něco bližšího o tom povíte. Vaše zpráva mně byla ale ještě pro něco jiného milá. Když jsem odcházel z Prahy do Brna, nesl jsem si s sebou hromadu ideálů. Jedním z nich bylo, postavit hudebně-historické bádání na ten základ, jehož nutně bylo třeba: soupis pramenů. Víte, jak v té věci se začlo pracovat v Hud. archívu, jak jsme vypracovali návrh organizace, která, kdyby se byla uskutečnila, byla

by otázka soupisu blížká své odpovědi. Ale také víte, jak nám v tom bylo překáženo z Prahy z pouhé krátkozraké a malodušné a omezené nicotnosti. Ale pracovali jsme přece, za poměrů velmi neutěšených. Mně přibývalo jiných prací – byla nutná dělba práce. Přibývalo nových možností k zdokonalování našeho Archívu, ale nebylo možno jich plně využít, prostě proto, že nebylo k tomu prostředků. Nedivte se, že za těchto okolností, když jsem viděl, že se nám jen činí překážky, že jsem býval často krajně roztrpčen, protože jsem věděl, co by se dalo udělat, kdyby bylo jen trochu dobré vůle. Vždyť dnes byli bychom mohli již připravovat publikaci!

Vaše zpráva mi ale zase dodala naděje, že přece jen ta naše práce nebyla marná. Že zvolna sice, ale jistě směřuje ke svému cíli. A tak Vám děkuju za Vaši krásnou součinnost na této myšlence: vždyť tím budujeme základy naší hudební historiografie příštím generacím! Mám vždy pevnou víru: poctivá, dobrá práce se neztratí a přinese své ovoce. A tak je to také v tomto případě. Teď jen bude třeba shánět prostředky [a] rozvinout žurnalistickou akci, aby se veřejnost o nás dozvěděla...

Tyto dny dostal jsem z Francie pozvání k subskripci na soupis hudebnin ve Francii. Vidíte, jak jsme mohli Francii předejít!

Jak se Vám daří v Náměšti? Slyšel jsem cosi, že Vám z počátku činili potíže. [Připravoval jsem tam průzkum materiálu pro svou disertaci.]

Zdraví Vás srdečně Vl. Helfert.

O prázdninách 1926, opět z Třeboně, připomínal H. mimo jiné:

Prohlížel jsem kůr ve Zlaté Koruně u Krumlova a znovu jsem poznal, jak svrchovaně důležitá je, aby soupisová akce byla co nejintenzivněji prováděna.

9. 8. 1927 v dopise z Potštýna zabýval se H. jen mou disertační prací, abych s ní „byl již hotov“.

Přece Vás znám a vím, že Vaše práce bude se opírat o naprostou věcnou svědomitost a poctivost – a o to konec konců jde při každé práci. Nezdržujte se tedy nyní již ničím a z materiálu, který máte, formujte celek.

Na Štědrý den, 24. 12. 1927, už po mé promoci, poslal mi vřelý dopis z Potštýna, který je i jakousi konfesí Helferta samého na prahu jeho již vyzrálého tvůrčího rozletu. Píše zde mimo jiné:

Vaše rigorosní řízení i Vaše promoce – ač tato byla již pouhým formálním důsledkem – byly pro mne významné. Jsem si dobře vědom, že tím teprve roste v Brně a tedy i na Moravě obec hudebně vědeckých pracovníků, o níž bych si přál, aby se co nejlépe a nejčestněji uplatnila nejen v naší národní kultuře – to konečně by nebylo ani tak nesnadné – jako také ve světové konkurenci. Jsme zatím dva. Ale stačí, když přibudou ještě dva, tři, kteří věc budou pojímat tak vážně, opravdově, a kteří si naši disciplínu prostě vezmou za svou životní lásku a životní vášeň – o toto jde; bez té lásky a vášně nic kloudného nevzejde – a bude dobře; práce této obce se ucítí pak velmi brzy. Co je práce, jaké úkoly čekají, jak ty úkoly rostou, to víte sám dobře a poznáte stále více: čím se člověk více zakoušává do otázek, tím více se problémy množí a rostou. Jen jedno bych si ze srdce přál: aby tato naše „škola“ (může-li se tak nazvat) byla nesena především nejusilovnější snahou poctivého, nesmlouvavého, s populárností nekoketujícího poznání, poctivou prací, vedenou onou láskou a vášní, prací, která vždy jde k pramenům a tedy je objevitelská, ať již v historii nebo estetice – a zadruhé (ale nikoli v druhém řadě): aby tato práce byla vždy spojena s úctou k člověku, tou, jakou hlásali největší duchové, od Krista, Husa až po Dostojevského. Pane doktore, bez této úcty nedovedu si představit žádnou práci, tím méně práci ducha. Přál bych si vroucně, aby tato „škola“ byla vždy naplněna vzájemnou důvěrou, aby tato důvěra nebyla zklamána, aby se sem nedostalo osobní škorpení, které bývá u nás průvodním zjevem našich „škol“. Přál bych si, aby to byla „škola“, která má jedinou vášeň: sloužit umění a vědě. V té oddané službě se všichni a vždy můžeme sejít prostě jako lidé sobě rovní, a ta služba nás vždy může spojovat. Tato služba také dá nejkrásnější chvíle; život často, ba pravidelně zklame, nástrah číhá celá řada. Ale nezklame to, co si vybudete svým duchem a tou službou umění a vědě. Přeju Vám, pane doktore, aby nový rok pro Vás i v tomto znamenal cestu k dalším ideálům a tedy i štěstí. Zdraví Vás Helfert Vl.

Od 1. 1. 1928 byl jsem angažován jako programový inspicient v brněnském rozhlasu. V únoru téhož roku H. odjíždí do Německa, aby si shromáždil materiál k monografii o Jiřím Bendovi. 29. 2. 1928 píše mi z Goty,

jak by si představoval v rozhlase ukázky z Periho a Cacciniho Euridice, z Monteverdiova Orfea aj., které jsem uváděl do programu. Prál si, „aby lamento Ariadnino bylo zpíváno hodně vášnivě. Dělavá se z toho takový žal a nikoli vášnivý výkřik.“ O rok později, zase z prázdnin v Potštýně, píše mi 28. 8. 1929, jak v Orlických horách našel v jedné chalupě na půdě pěkné barokní varhany (později zakoupené pro Hudební archiv) a o seznamu hudebnin z Nové Říše, který měl pořídit jeho posluchač Rob. Smetana. Sám jsem dále pracoval v Hudebním archivu, ale se zmenšeným úvazkem. H. stále se zájmem sledoval mou práci, zejména akvizice hudebních památek, které jsem z venkovských kůrů nebo z jiného majetku získával pro archiv. 14. 7. 1930 píše mi z Třeboně:

Milý pane doktore, ten Váš nález žďárský (sbírka hudebnin z kostela ve Žďáru n. S.) má velkou cenu a mám z něho velkou radost. Je to zase cenné obohacení nejen našich sbírek (jak doufám), nýbrž také našich vědomostí. Je to zase jeden z dokladů, že možno konat objevy. Nyní hlavní věc, abychom to dostali do H. A. Tu žádost na kostelní výbor laskavě pošlete hned, jakmile se vrátíte do Brna a přiložte katalog výstavy (Hudebního archivu Zem. musea v Brně, Brno, 1930).

Jen aby si to ten regenschori nerozmyslel! S Vaším plánem, podívat se do Lysic, plně souhlasím, zvláště, když máte tam stopu relativně bezpečnou... Také, prosím, nezapomínejte na ten Sloup. Mikulov nám neuteče a je důležitější chytout to, co je jistější... Zdraví Vás srdečně Vl. Helfert.

Rok 1932 začal pro našeho vědce neblaze. Onemocněl trombózou, která ho upoutala více než 4 měsíce na lůžko. Ani v této době však nezapomínal na rozdělané úkoly a na styk se svými spolupracovníky. Korespondenci mu vyřizovala velmi svědomitě jeho paní. Teprve 11. 3. 1932 píše mi poprvé zase sám – ještě z pražského sanatoria:

Poslední dobu mi nejde z hlavy další osud Zdeňka Blažka. Je nyní z vojny. Počítám, že bude dělat rigorosum. Ale hlavní věc: kde se uchyti? A tak Vám v té věci píšu, zdali by nebylo možno jej umístit v R[adio] j[ournalu] tak, jak jsme kdysi o tom hovořili... Znáte přece Blažka, je to takový poctivý a schopný člověk. Velmi bych rád, kdyby se tohle nějak podařilo.

Co je se Žďárem? Není periculum in mora? Stále se strachuji, abychom o to nepřišli...

Té mě nemoci se ve mně nějak zalíbilo. Když jsem ležel šestý týden, objevil se zánět žil a levá tromboza na druhé, pravé noze, v lýtku. Ale za 14 dní bylo už dobře. Na samém konci toho 8. týdne se však objevil zase zánět žil v pravé noze nad kolenem. Dnes je sice už také s tím dobře, ale stejně se mi tím ležení prodloužilo o 3 týdny. Jak jsem rád, že nemám 4 nohy! Ono by mi to lezlo z jedné do druhé a vždy tak pěkně po kouscích...

Co je s překladem Monteverdiho? Co je s hrou o Fridrichovi? [= rozhlasová hra Koncert v Sanssouci, připravovaná za spolupráce Helfertovy].. Až budu v Brně povím Vám, jak jsem trochu zasáhl do jedné věci ve zdejším RJ [Radiojournalu]. To víte: šidlo v pytli nezašijete, tím méně v tromboze!

Zdali již dr. Racek nastoupil v H(udebním) A(rchivu)? Jde mu to? Zdraví Vás srdečně Vaš V. H.

19. 3. 1932 jen v rychlosti sděluje:

Zprávou o převedení sbírky ze Žďáru jste mi připravil velikou radost. To je zase něco! Už se nesmírně těším na tu sbírku a už pro ni budu pospíchat do Brna – ovšem až mne lékaři pustí...

Ale ještě 1. 5. 1932 si stěžuje z Prahy:

... už čtvrtý měsíc se tu válim, práce utíká, tolik bych rád byl v Brně při svých věcech, a ta nešťastná nemoc se tak pomalu tratí... Ale aspoň jsem už tak daleko, že se začínám učit chodit...

Ze zprávy o Vaší bibliografii [akce organizovaná s finanční podporou Radiojournalu] jsem měl upřímnou radost. Těším se, že si o věci z gruntu pohovoříme, abychom také stanovili poměr k práci v Hud. archivu a k bibliografii v semináři...

Dr. Racek je zbytečně nervozní. Nedivím se, ale bratr mi píše, že jeho věc stojí dobře [jmenování adjunktem Hud. archivu]... Vždyť je to nedávno, co se vrátil z vojny a jsem přesvědčen, že se brzy dočká...

Už se Vám dočkat nemůžu, až uvidím zase náš Hud. archiv, co nového, ten Žďár atd. Vidím, jak mi to přirostlo k srdci. A stejně se těším, až Vás zase uvidím a s Vámi si pohovořím. Neboť také Vy, a především Vy, jakož i jiní, s nimiž pracujeme, jste mi příliš přirostli k srdci. A Prahy mám až po krk! Ach, pane doktore, ty poměry zde! Za nic bych to neměnil...

28. 6. 1932 děkuje mi H. za zprávu o sbírce vltavotýnské. Je prý to obdoba Žďáru a sbírky jakubského kostela v Brně a „zároveň nový doklad toho, jak evidence v naší vědě ještě má před sebou rudimentární úkoly“ Upozorňuje mne, jak si mám při jejím zpracování počínat a jak si mám připravit povolení k soupisu hudebnin v archivu na zámku v Čes. Krumlově. Nakonec vzpomíná na svá dětská léta, která ztrávil (do 5. roku) v Bechyni, kde taky vzpřel jeho tatínek, a neopomene připojit: „Až budete v Třeboni, budu vzpomínat. Teď tam bude krásně!“

Další dva dopisy (4. 8. a 6. 9. 1932), oba z Třeboně, týkaly se už převážně koncertního života v Brně v souvislosti s přeměnou zdejšího rozhlasového orchestru na S(ymfonický) O(rchestr) B(rno), předchůdce dnešní Státní filharmonie, a stanovení jeho programové linie, která nebude moci přihlížet jen k novým skladbám

„z ohledu na prosperitu podniku, ale ten ohled nesmí jít tak daleko, aby programová linie, narýsovaná Bakalou, zcela kapitulovala. S. O. B. musí dělat zároveň kulturně-pionýrskou práci, jinak by neměl kulturní raison d'être.“

Hledisko příznačné pro celou zásadní orientaci Helfertovu.

Ryze osobní ráz měl Helfertův děkovný dopis z 9. 4. 1936. Neváhám jej tedy citovat nejen proto, že zaokrouhluje Helfertovu korespondenci se mnou, nýbrž i z toho důvodu, že dokresluje výjimečně ušlechtilou povahu svého pisatele, jedinečného učitele a rádce, velkého člověka, jemuž nebylo dopřáno, aby se mohl těšit z našeho osvobození v r. 1945. Dopis zní:

Milý pane doktore,

sice jsem Vám už ústně poděkoval za Vaši laskavou pozornost, kterou jste mi věnoval při mé padesátce, ale nedá mi to a musím Vám ještě napsat několik řádek. Od Vás mne ta vzpomínka zvláště potěšila i to, co jste napsal do Indexu a jak jste tam tak laskavě ocenil můj poměr k R[adio] j[ournalu]. Vždyť vy jste „můj nejstarší“ jak o Vás si říkám. K Vám se poji mé vzpomínky na začátky mé universitní dráhy. Jak dnes to vidím. Bylo to v té posluchárně v museu, a tam sedal poslušně a se zřejmým zájmem takový voják – víte, já dosud ještě nerozeznám vojenské šarže, ačkoliv mám vojáka v rodině – a jednou jsem toho vojíčka vybědl, zdali by mohl pomáhat v Hud. archivu. A už to šlo vše dále. A tak jsme spolu, milý pane doktore, budovali a pracovali a vždy Vám zůstanu zavázán upřímnou vděčností za to, že jste od počátku pochopil mé cíle a že jste pro naši společnou myšlenku pracoval. Pak jste odešel do Radia. Vždy jsem věřil ve Vaši pracovitost a ve Vaši pracovní poctivost a vždy se mi tato víra osvědčila. I v RJ jsme zůstali spolupracovníky. A jestli mne něco tak trochu zabolalo, bylo to, že Vás vyčerpávající práce v RJ odvádí od vědecké práce, již jste tak slibně začal.

Ale i to nyní se překlenuje a těším se, že i v této věci naše spolupráce bude pokračovat v novém sborníku a na půdě, na níž své zaměstnání budete moci spojit s vědeckým zájmem. (H. zde narážel na můj příspěvek k sociologii hudebního rozhlasu v I. roč. sborníku Musikologie.)

A tak vidíte, že ten život přece není tak beznadějný, jak se někdy říká. Najít se v plodné práci, v práci pro věc, pro myšlenku, pro dobro lidí – co může být krásnějšího?

Zdraví Vás srdečně Vlad. Helfert.